

NØTTEKRÅKA

Arealplanering for framtiden

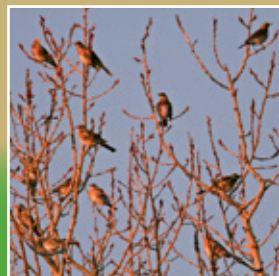
Kraftig befolkningsvekst i Osloregionen presser natur og miljø

Vøyenenga Vøyenområdet fra Kirkerudbakken

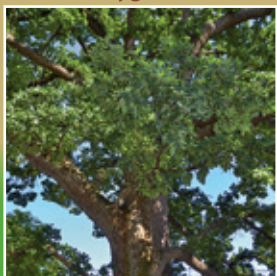
Les også om:

Fugler
året rundt

side 6

Trær
i tettbygde strøk

side 10

Rapport fra Jubileums-
seminaret

side 12

Floristisk undersøkelse
av Gjettnumbråtan

side 14

Familedag på
Nedre Gupu

side 14

Naturvernforbundet i Bærum er blitt voksent

Førti år er en anselig alder. Det er alderen til Bærum Miljøvern, vårt første navn. Vår forening ble stiftet 29. august 1972. Siden er det navnet endret til både Bærum Natur og Miljøvern, og til Naturvernforbundet i Bærum, som navnet er nå. Navneendringer til tross, vi er en organisasjon som trengs i samfunnet, og vi er ubeskjedne nok til å si at vi er premissleverandør i lokalpolitikken. Ikke det at vi alltid får rett, men våre miljøstandpunkter blir lagt merke til, ikke minst av politikerne.

I dette nummeret er det mye interessant å lese:

Bærum har variert natur. Våre streif og trekkfugler for eksempel bidrar til dette. Trekket foregår over store havstrek, som smalner inn til vår lille Oslofjord, og det blir nærmest for en fugleled å regne. Storskarv, spurvehauk, ulike ande- og gåsearter og til og med sjeldne fugler kan sees i vår kommune. Dette skriver Morten Bergan og Audun Brekke Skrindo om i dette nummeret og gir deg en oversikt over hva du kan oppleve i de ulike månedene i året.

Urbanisme kan være naturvern hvis vi passer godt på. Jeg er en ubetinget tilhenger av både urban kultur så vel som opplevelsesrik natur. Hvis vi ikke sløser med våre arealer, men bygger gode byrom, med tilhørende effektive transportløsninger, er det potensial til å verne mer natur. Selv om mange spår sterk økning i Oslo-regionens folketall, skal vi ikke gi opp, men tvert imot hevde at gode byer og gode naturmiljøer kan leve side om side. Tenk på den unike marka, ingen andre hovedsteder har noe slikt. I en artikkel om areal og transport for et bedre miljø skriver Holger Schlaupitz om dette, og minner oss om at transport må minkes og samtidig gjøres effektiv. For eksempel ved bruk av kollektivtrafikk, og sykling. Han tar særlig opp arealbruken som en kritisk suksessfaktor for både gode byer så vel som godt naturvern.

Trær skaper trivsel, og gir identitet. og Marianne Reuch viser at de nære ting, for eksempel en flott eik, kan gi glede, og betyr mye i vårt nærmiljø. God lesning!

Bjørn Kåre Salvesen,
Leder i NIB

NØTTEKRÅKA

Har du forslag til stoff?

Ta kontakt med: Bjørg Petra Brekke,
tlf 95894358
E-post: bpbr@online.no

Utgitt av:

Naturvernforbundet i Bærum (NiB),
Postboks 252, 1319 Bekkestua

Bankgiro: 1627 11 34243

Ansvarlig redaktør: Bjørg Petra Brekke
Redaksjonsmedarbeider: Aud Karlsrud
Utforming: David Keeping
Trykk: Haslum Grafisk A/S

VIKTIG - våre hjemmesider:

www.baerumsnatur.no

Husk at vi legger ut fortløpende informasjon om aktuelle saker på våre nettsider. Her finner du også opplysninger om arrangementer i vår regi.

Forsidebildet viser Vøyenenga og den nye E 16, Foto Terje Jacobsen

Areal- og transportplanlegging for et bedre miljø

Tekst: Holger Schlaupitz, fagleder i Naturvernforbundet

Foto: Terje Jacobsen

Figurer: Aud Tennøy

Oslo-regionen står foran store endringer. Det ligger an til en kraftig befolkningsvekst.

Hvor stor den vil bli, er høyst usikkert, men prognosene antyder at den kan bli på 350 000 mennesker i kommende 20-årsperiode. Samtidig sliter regionen med betydelige trafikkutdringer, både for miljøet og i form av køer. Det er fullt på vegnettet og på buss og bane i rushtidene.

Både Akershus og Oslo har vedtatt at regionens klimagassutslipp skal halveres innen 2030, sett i forhold til 1991-nivå. I 2009 lå de imidlertid 13 prosent *over* 1991-nivå, så det trengs kraftig innsats fram mot 2020. Vegtrafikken står for mer enn halvparten av regionens klimagassutslipp. I tillegg er luftkvaliteten for dårlig mange steder.

En politikk som forsøker å løse befolkningsvekst og køproblemer med å bygge flere og større veger, vil ikke bare resultere i økte utslipp uten særlig reduksjon i køene, men også være en sterk trussel mot naturverdier og

matjordressursene. Skal Oslo-regionen nå sine miljømål og samtidig takle en befolkningsvekst, står arealpolitikken meget sentralt. Fortetting i eksisterende byer og tettsteder og konsentrasjon av boliger og arbeidsplasser rundt kollektivknutepunkt, slik at tettbebyggelsen ikke eser utover og gjør samfunnet mer bilavhengig, vil være svært viktig. Dette må kombineres med sterk satsing på kollektivtransport, gange og sykkel framfor utvidelse av vegnettet, i tillegg til bruk av sterkere parkeringsrestriksjoner, rushtidsavgifter etc.

Denne artikkelen drøfter nærmere hva som generelt må gjøres for å begrense transportsektorens miljøbelastning.

Mange tiltak nødvendig

Transportsektoren fører til betydelige klimagassutslipp og utslipp av lokal og regional forurensing, støy og arealinngrep. Skal vi oppnå redusert miljøbelastning fra transportsektoren, trengs det stor innsats på flere områder:

- Transportomfanget må reduseres

- Transportmiddelbruken må endres
- Transportmidlenes spesifikke miljøbelastning må reduseres

Det første punktet innebærer at behovet for å forflytte seg må endres. Det andre punktet betyr at vi i større grad må bruke kollektivtransport, sykkel og bein framfor bil og fly. Det siste punktet betyr at vi gjennom teknologiske og atferdsmessige grep må redusere miljøbelastningen per kjørte kilometer for alle transportformer. Her ligger det fortsatt et betydelig potensial. Men dersom veksten i trafikken fortsetter, vil den spise opp betydelige deler av forbedringspotensialet slik at vi ikke kommer i mål. Det er også svært vanskelig å redusere biltrafikkens arealbehov, noe som gjør at fortsatt trafikkvekst etter alt å dømme vil betyr at stadig mer natur og matjord legges under asfalt.

Store gevinster av redusert biltrafikk

Redusert bilbruk gir stor miljøgevinst på flere områder. Dette har også våre

ledende politikere forstått. Klimaforliket på Stortinget, fra juni 2012, som alle partier unntatt Fremskrittspartiet står bak, slår derfor fast at i storbyregionene skal veksten i persontransporten tas av kollektivtransport, sykkel og gange. Siden det forventes en betydelig befolkningsvekst i alle de større byregionene i Norge, innebærer det politiske målet at bilbruken per innbygger i disse områdene må reduseres.

Det grunnleggende grepet for å redusere transportbehov og transportmengde – og gjøre det enklere for folk å reise kollektivt, sykle og gå – er arealpolitikken. At arealpolitikken må samordnes med transportpolitikken, er ingen ny idé. Prinsippet er bl.a. nedfelt i rikspolitiske retningslinjer fra 1993. Slik planlegging kan skape grunnlag for attraktive byer og tettsteder som sikrer tilstrekkelig framkommelighet for personer og gods på miljøets premisser.

En slik areal- og transportpolitikk innebærer at alt dette må gjøres, og helst samtidig¹:

- Fortetting framfor byspredning
- Bedre kollektivtilbud og tilrettelegging for gange og sykling
- Fysiske og økonomisk restriksjoner på biltrafikken

Arealbruken påvirker transportbehovet ...

Folk velger som regel rasjonelle transportløsninger der tidsbruken står sentralt. Tar det vesentlig lengre tid å gå, sykle eller reise kollektivt enn å bruke bil, blir bilen vinneren. Viktig i denne arealdiskusjonen er avstandene mellom bosted og reisemål – og avstanden mellom bosted/reisemål og nærmeste kollektivtilbud.

Øker avstanden mellom bosted og reisemål (arbeidsplass, butikker etc.), øker også transportbehovet. I tillegg blir gange eller sykling mindre aktuelt. Dersom avstandene til og fra nærmeste stasjon eller holdeplass for et kollektiv-

tilbud med hyppige avganger blir for lang, velger også folk vanligvis bilen. Skal det være grunnlag for et kollektivtilbud med hyppige avganger, må det bo mange mennesker konsentrert rundt stasjonene og holdeplassene. Alt dette tilsier at boliger og arbeidsplasser må konsentreres og ikke spres utover i kommunene. Flere studier bekrefter at en såkalt intensiv arealbruk gir lavest energiforbruk til transport.

Boliger bør plasseres så nær sentrum som mulig – jo nærmere, jo færre og jo kortere blir bilturene. Analyser viser at fortetting gir langt mindre ny biltrafikk enn om boliger skal etableres i form av å utvide tettstedsområdet. Andre studier viser at jo mer sentralt folk bor, jo mer brukes sykkelen og beina til daglige gjøremål.

Næringsvirksomhet bør deles inn i kategorier før det avgjøres hvor ulike nye virksomheter bør plasseres. Der som virksomheten har mange ansatte eller besøkende, må den lokaliseres sentralt, nær der mennesker ferdes og der kollektivtilbudet er godt. Areal-krevende næringer som skal nås av få mennesker, bør lokaliseres i utkanten av sentrum for ikke å oppta plass som kunne vært brukt til mer fornuftige formål. Det er gjort flere norske undersøkelser som stadfester at disse prinsippene er riktige å følge.

Som nevnt påvirkes folks reiseatferd av hvor enkelt og raskt det er å komme seg fra A til B med de ulike transportformene. Det betyr at ikke bare kollektivtilbudets kvalitet og har mye å si, men også hvor raskt og enkelt det er å kjøre bil eller sykle. Er det ingen kø på vegen og en enkelt kan parkere bilen der en skal, skal det mye til at folk som disponerer bil, lar være å bruke den. Derfor må bedre kollektivtilbud og bedre kår for syklist og fotgjenger kombineres med at det blir mindre attraktivt å kjøre bil.

Parkeringsrestriksjoner er som regel et virkemiddel med god effekt,

ikke minst ved arbeidsplassene, men det er viktig at dette koordineres på tvers av kommunegrensene slik at ikke én kommune strammer inn antall parkeringsplasser ved butikker og kjøpesentre, mens nabokommunen aksepterer mange nye parkeringsplasser ved sine kjøpesentre.

... og transportsystemet påvirker arealbruken

Samtidig er det viktig å hindre at vegnettet utvides slik at det blir plass til flere biler, og det – i en overgangsperiode – blir raskere å kjøre bil pga. mindre kø eller veger som tillater høyere hastigheter. Blir det enklere og raskere å kjøre, vil mange finne bilen mer attraktiv enn å gå, sykle og reise kollektivt. Men i et litt lengre tidsperspektiv vil konsekvensene blir vesentlig større fordi utbygging av vegnettet da vil påvirke arealbruken. Går det fortore å kjøre, vil folk kunne bosette seg lengre unna arbeidsplassen sin enn tidligere uten å bruke mer tid på reising. Dermed øker reiseavstandene og tettstedene eser utover, noe som også påskyndes av at veger og bilbruk også krever betydelige arealer. Samfunnet blir mer avhengig av bil, og trafikken øker. Køene er like store som før, om enn med flere biler involvert. Denne dynamikken mellom arealbruk, vegsystem og alternative transportformer bekrefter at det ikke er mulig å ”bygge seg ut” av køproblemerkene.

Ulike økonomiske virkemidler (som parkeringsavgifter og rushtidsavgift) på bilkjøring gjør det mindre attraktivt å kjøre bil. Det er vanskelig å tenke seg at ikke bruken av slike virkemidler må økes betydelig, og da i kombinasjon med en god arealpolitikk, bedre forhold for gående og syklist samt et mer attraktivt kollektivtilbud. Transportforskerne er ganske samstemte når de sier at vi trenger både gulrot og pisk for å løse miljøutfordringene.

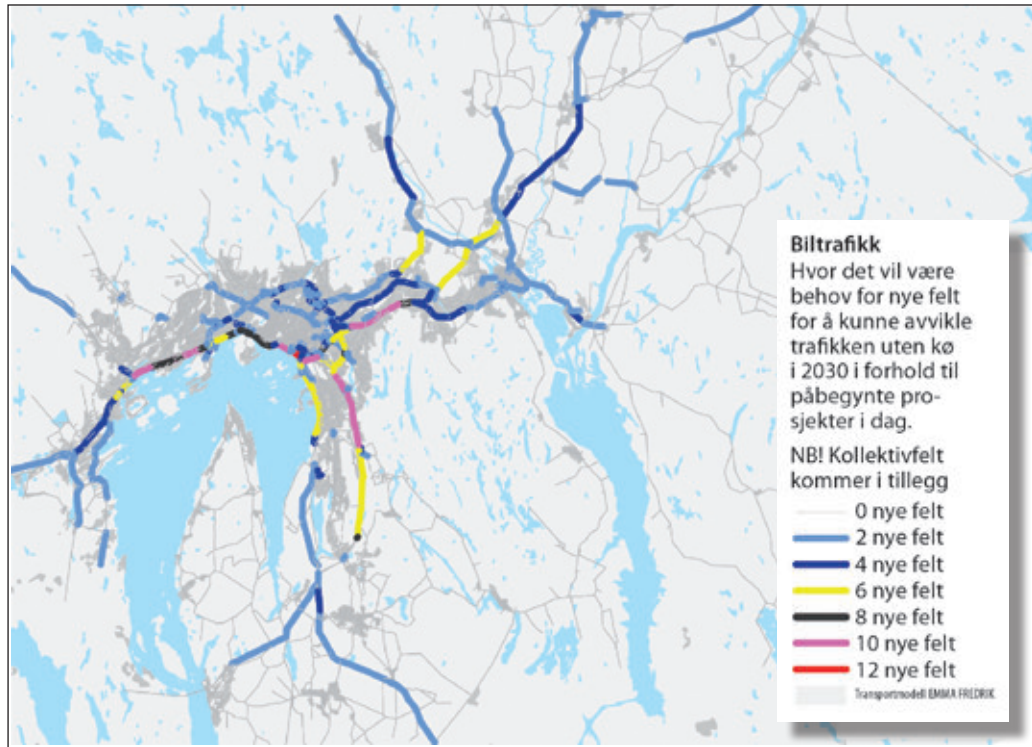
¹ Se bl.a. side 9 i denne rapporten fra Aud Tennøy, Annelene Holden Hoff, Tanja Loftsgarden og Jan Usterud Hansen på Transportøkonomisk institutt: <https://www.toi.no/getfile.php/Publikasjoner/T%20D8I%20rapporter/2009/1020-2009/1020-2009-nett.pdf>

Hva skjer i Akershus og Oslo?

Akershus fylkeskommune og Oslo kommune vedtok tidligere i år en såkalt planstrategi for areal og transport.² Denne skal danne grunnlag for en felles areal- og transportplan for Akershus og Oslo, som det nå skal arbeides videre med. Areal- og transportplanen skal legge føringer for hvor det kan plasseres nye boliger, ny næringsvirksomhet etc., og den vil også angi natur- og friluftsområder i tilknytning til byene og tettstedene, som må tas vare på. Planen skal se alt dette i sammenheng med transportsystemet.

Planstrategien legger til grunn at det må bli en større grad av konsentrasjon og fortetting langs hovedpunkter i kollektivsystemet. Nå blir det viktig å passe på at dette viktige prinsippet for å ivareta natur og miljø ikke undergraves av andre hensyn eller krefter i samfunnet som er mest opptatt av "sin egen bakgård" og ikke evner å se helheten.

Politikerne vedtok også tidligere i år en revidert avtale om Oslopakke 3. Den innebærer en del positive ting, som mer penger til busstilbudet og noen helt nødvendige fornyelser og utbygginger av kollektivsystemet. Dessverre dominerer fortsatt bruk av store beløp på vegutbygging, inkludert flere kjørefelt, som politikerne har vedtatt at det ikke skal være behov for.

Vi må derfor fortsette arbeidet for at Oslopakke 3, ved neste revisjon, visis flere hakk i mer miljøvennlig retning. Alternativet kan bli langt mer smertefulle tiltak i framtida.

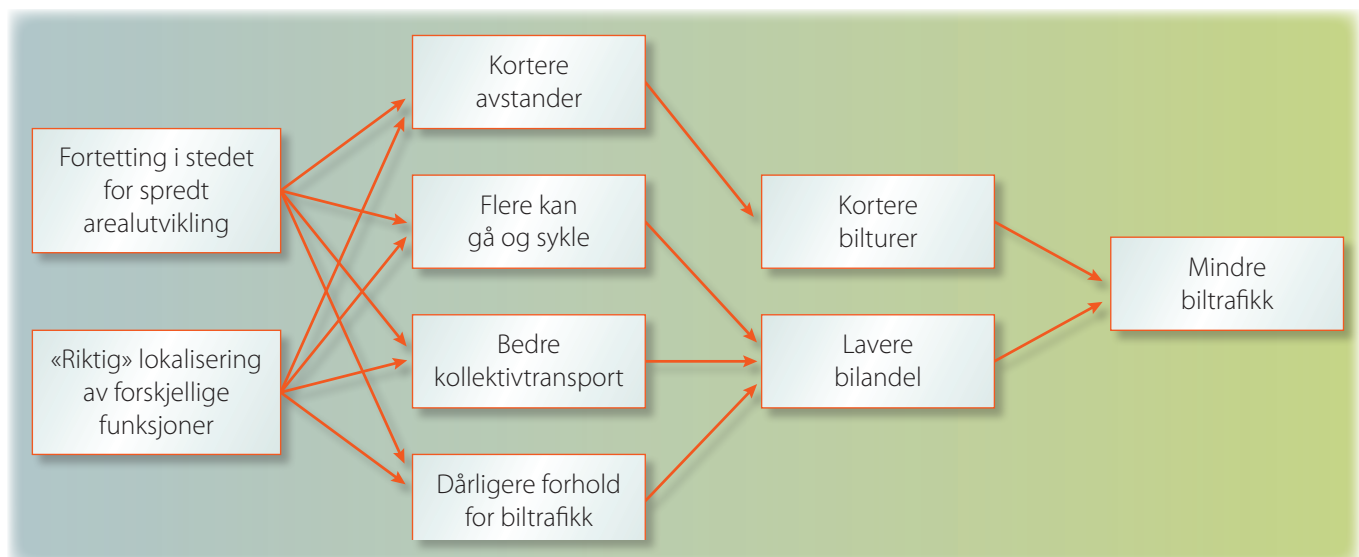
Mer informasjon

Utover litteratur som er oppgitt i fotnotene, anbefales følgende:

- Tiltakskatalogen fra Transportøkonomisk institutt (TØI): <http://www.tiltakskatalog.no/>
- Naturvernforbundets hefte "Grønne byområder": <http://naturvernforbundet.no/rapporter/>

samferdsel/groenne-byomraader-et-hefte-om-aa-begrense-biltrafikken-article24070-977.html

Figuren over er et kart over deler av Akershus og Oslo, som viser hvor mange ekstra kjørefelt som må bygges innen 2030 dersom en skal kunne "vegbygge" seg ut av problemene, uten noen former for bomavgifter etc. Kilde: Rapporten "Langsiktige kapasitetsutfordringer i Oslo-området" (2011): http://www.ntp.dep.no/2014-2023/pdf/2012_02_29_langsiktige_kapasitetsutfordringer.pdf

² Les mer om planstrategien her: <http://www.akershus.no/tema/regionalutvikling/regional%20planlegging/plansamarbeidet/>

Fugler året rundt

Fornebu 1974, foto Viggo Ree

Storøykilen 2012, foto Morten Bergan

Tekst: Morten Bergan og Audun Brekke Skrindo

Fiskeørn og storskarv er arter fra den store villmark, men begge besøker Bærum i løpet av året. Her får du en oversikt over hvilke andre fuglearter som finnes og når de kan observeres.

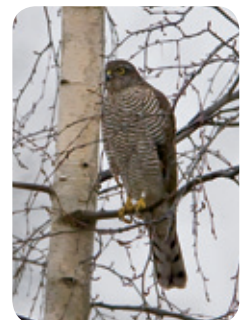
Bærum, Asker og Oslo er blant de kommunene med størst biologisk mangfold i Norge. Dette skyldes at de ligger innerst i en lun fjord, langt sør i vårt langstrakte land, med varme somre, store mengder næringsrik jord og vintre med tykt snødekke, som gir god beskyttelse til dyr og planter som forsøker å overleve under den beskyttende snøen. Det rike og varierte fuglelivet skyldes også delvis at trekkfuglene ledes inn Oslofjorden og fuglene observeres når de passerer innerst i fjorden. Landskapet i dette området av Norge er en mosaikk av naturtyper som gir gode livsbetingelser for mange forskjellige arter.

Landskapet er i stadig forandring. Der hvor det tidligere var blomsterenger, bergrabber og skogholt er det nå plener, asfalt og tette granplantinger. Dette har selvfølgelig endret fuglenes livsvilkår. Allerede i 1792 skriver presten Kristian Kølle om Snarøya, at av «ørne, er her mange». Forstmannen og ornitologen Jacob B. Barth skriver i boken «En Foraarsaften i Fornebomarken» (1879) at en kunne høre «Agerrixers snerpende, gjennomtrengende Skrig», og «Vi skyde for Løiers Skyld en af disse Natteravne». Lerkfalk hekket «vistnok aarligt» på øyene i indre Oslofjord og i Sandvika, skriver ornitologen Robert Collett (1864). Verken ørner, åkerrikse, nattravn eller lerkfalk er daglig kost i våre dagers Bærum. I det forrige århundre var antagelig også vandrefalk en vanlig hekkefugl i åsenes bratt heng i vårt område av landet. Til og med hubro, kjempen blant uglene, kunne høres jevnlig. Takket være omfattende prosjekter for å tilbakeføre vandrefalk og hubro til norsk natur ser vi at disse artene igjen registreres regelmessig også i våre trakter. La oss gjøre en reise gjennom et år, og se hva vi kan observere. Ta frem fugleboken og følg med!

Januar/februar:

Overvintrende fugler er et høyaktuelt tema, nå som hele verden undres på hvordan det går med klimaet på kloden. Kystområder har mildere vintre, og flere fugler vil dermed forsøke å overleve så nær hekkeplassen som mulig. Jæren og kysten på Sørlandet ser fuglearter gjennom vinteren som innlandets ornitologer bare kan drømme om. Så er spørsmålet om indre Oslofjord vil se flere og flere fuglearter vinterstid. Bare tiden vil gi oss svaret og derfor har Norsk Ornitologisk Forening satt i gang faste hagefugltellinger der hver eneste av landets innbyggere inviteres til å melde inn hvilke fugler de ser i sin hage seint i januar. På den måten skaffer vi oss god oversikt over forandringer som ellers ville skjedd umerkelig. Les mer om hagefugltellingen på www.birdlife.no.

Når rimfrost og snø dekker marken søker gråspurv, pilfink og grønnfink til fuglebrettet og kjøttmeis og blåmeis krangler om maten i de uthengte meisebollene. Nå dukker dompap fram etter en lang sommer og høst i skogen. I 2011 var dompap den store overraskelsen på hagefugltellingen, og vi hadde en invasjon av arten. Spurvehauk kan vi oppleve å se jakte etter «brettfluglene». Store flokker sidensvans har kommet hundrevis av mil fra den russiske taiga for å tilbringe vinteren i syden – som for dem er her hos oss i Bærum. De finner gjenglemte epler i hagene eller de mesker seg med frosne rognebær. Bergirirken, som hadde glimrende vinterbeite på de åpne områdene rundt flyplassen på Fornebu, ser ut til å ha mistet en viktig næringskilde

Spurvehauk, foto Eyvind Rugland

der og avtar i antall. År om annet ser vi også store, tette flokker med gråsisik surrende omkring etter bjørkerakler og orekongler. Kanskje får vi et glimt av spettmeis, med hodet ned, på en trestamme. Kattugle kan vi høre tute i restene av kulturlandskapets skogholt.

Mars:

Vårtegnene viser seg allerede de første marsdagene. Stær og sanglerke ser vi aller først og gravand slår seg ned der fjordisen har gått opp. Snart kommer også vipe, og den «smokingkledte» tjelden som stadig plaprer med sitt oransjerøde nebb. Deretter kommer ringduer i store flokker og inntar de første snøbare jordene der de leter etter kornrester fra fjoråret. Nå synger svarttrosten ivrig hver morgen og kveld. Hagefugltellingene og øvrige registreringer over hele Oslo viser at svarttrosten er fast overvintrende art i Oslo-området. Mot slutten av måneden kommer de øvrige småfuglene for fullt. Bokfink synger fra annethvert tre og rødstrupe lar kvelden gå over til natt med sine liflige toner.

Ringdue, foto Morten Bergan

April:

I skogen er det nå et yrende liv. Svartmeis er i full vigør. Høyfrekvente lyder kommer fra fuglekonge, Norges minste fugl. I grantoppene synger den gråbrune mestersangeren jernspurv. Den kanskje mest folkekjære trekkfuglen av dem alle, linerla, har selvfølgelig ankommet en av de første aprildagene, og grønnfinken er opptatt med sang og ivrig fluktspill hele dagen lang.

På gode, varme dager kommer større fugler som er avhengige av varmluftoppdrift for å trekke over lengre strekninger: I lokalavisen kommer de første rapporter om gåsepløyer mot nord. Dette er ikke alltid gåsetrekk, men like gjerne storskarv som flyr i store, uryddige v-ployer mot Nord-Norges kyster. Store flokker av kaklende kortnebbgås på vei til Svalbard kommer også i v-ployer på denne tiden. I et heldig øyeblikk kan man se traner passere høyt på himmelen, gjerne på vei nordøst, etter å ha startet tidlig om morgenen fra danseplassene ved Hornborgasjøen i Syd-Sverige.

I midten av april foregår også et betydelig rovfugltrekk: fjellvåk, musvåk og spurvehauk trekker til landet og på godværsdager kan dette observeres på Fornebu. Når kysten har blitt isfri kommer fiskeørn for å fange flyndre i grunne mudderbukter, men den drar til bedre jaktmarker etter at isen i innlandsjøene har smeltet. I Marka buldrer orrhane, og nattestid hukrer perleugle og endog spurveugle. Flaggspetten trommer på lyktestolper og tørre, gamle trær for å markere sine revir.

Nå begynner kysten virkelig å leve siden måkene ankommer for fullt til hekkeplassene sine. Det er hettemåke som dominerer i våre sjøfuglkolonier, skjønt bestanden er for tiden raskt avtagende og har kommet på den nasjonale rødlisten pga kraftig bestandsnedgang. Måker og terner gjør hyppige utfall mot inntrengere, og dette gjør at andre fugler søker til sjøfuglkoloniene for å finne beskyttelse. Ender (stokkand og ærfugl) og sniper (rødstilk og tjeld) ruger blant måkene fordi de ikke selv kan forsvare seg og sine.

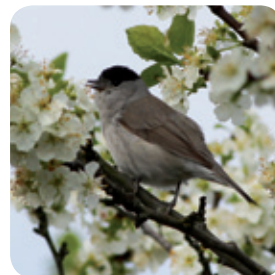

Fiskeørn, fot Morten Bergan

Mai:

En fjordtur i mai gir uforglemmelige fugle- og naturopplevelser. Fjorden syder av måkeskrik og småspovenes triller er til fryd for øret der de flyr videre nordover. Lavt over vannflaten i våre vassdrag flyr fossekallen, Norges nasjonalfugl. Den har tilhold her hele året dersom råken i isen holder seg åpen. Nå bygger den rede på utilgjengelige steder i elva. Den sjeldne langhalete vinterleren hører også til ved elvene. Ingen (?) steder i Norge er bestanden av denne elegante, gule fuglen så stor som langs Bærums bekkefar.

Insektene har for alvor våknet til liv på våre breddegrader og utover i mai kommer insektspisende fugler hjem etter en strabasjos reise til og fra overvintringsplassene helt nede i Afrika. Løvsanger synger i hagene, den er tilpasset alle biotoper og er Norges vanligste fugl. Snart kvitrer låvesvalene lystig over småvann i skumringen. I krattskogen på Fornebulandet underholder torsanger og buskskvett. Snart kommer de varmekjære sangerartene som for eksempel rørsanger som «snerrer» i takrøret ("sivet") i Fornebukilene. Fra hagesanger og munk høres boblende sangstrofer og ved Dælivann tar boksangerens eiendommelige strofer del i koret. Mot slutten av mai kan vi høre tårnseileren skrike fra blå himmel på jakt etter insekter, og da kan vi endelig fastslå at alle trekkfuglene er på plass og sommeren er kommet.

Munk, foto Morten Bergan

Makrellterne og hettemåke, foto Morten Bergan

Juni/juli/august:

Ta en tur oppover i Kjaglidalen i juni og se etter den vakre, røde rosenfinken! Nå er også tiden inne for å oppleve rugdas merkelige trekk i skogen ved solnedgang. Sommeren er en travel tid for gråtrost og grønnsisik med ruging og ungestell. På vakre sommerdager kan vi se hettemåkene over jorder og skog, og mange er ikke klar over at den er på jakt etter svermende flygemaure - hettemåke er egentlig en insektspiser og ingen ekte sjøfugl. Men allerede sent i juni og utover i juli er vadefuglene i gang med høsttrekket. De kommer til mudderstrendene som skjuler mye mark og annet smågodt. Gluttsnipe er den vanligste vadefuglen, og den lar hyppig sine karakteristiske og vemodige «glutt glutt» høre langs kysten fra sensommeren av.

I juli og august dukker nøttekråke opp fra sitt bortgjemte og stillferdige liv i Bærumsmarka. Denne brune, hvitspraglede kråkefuglen flakser ned til lavlandets krattskoger for å hamstre hasselnøtter til vinterforråd. Den er sjelden i Norge, men ikke uvanlig hos oss. Både Naturvernforbundet i Bærum og Asker og Bærum lokallag av Norsk Ornitologisk Forening har nøttekråka som symbol.

Før midten av august har tjeld og gravand allerede forlatt oss. Stokkandrikene har mistet praktdrakten sin og en stakket stund er de forbausende like hunnene. I kilene på Fornebu er takrørene nå fulle av bladlus og store mengder småfugl kommer hit for fete seg opp før sydenturen igjen står for døren. Stedets egne rørsangere og sivpurver får nå selskap av blåstruper, løvsangere og jernspurver. Låvesvaler slår seg ned i sivet for å overnatte trygt i skjul for mulige angripere. Det var nok dette som fikk folk til å tro at svalene overvintret på bunnen av tjern, dette var før ringmerkingens avsløringer viste at svalene forlot landet og dro sydover. Faktisk var den første låvesvalen som ble påtruffet i Sør-Afrika ringmerket i Bærum (Fornebu). Ingen steder i Norge kan man se så store ansamlinger av stillits som innerst i Storøykilen i august - opptil tresifret antall individer av denne fargesprakende finkefuglen beiter da på tistler og burot. Sommerstid kan man ellers se og høre dem i åpen furuskog i lavlandet.

Gråtrost, foto Morten Bergan

September/oktober/november:

Heipiplerke er en typisk septemberfugl. I flokker på flere hundre, noen ganger tusener, oppsøker de det åpne landskapet. På Fornebu var det store flokker den gang det var åpne gressenger langs rullebanen, men i dag er det ikke lenger slike gressenger der. I siste uke av september drar kortnebbgåsplugene kaklende sydover igjen. Nattestid kan vi høre rødvingetrosternes korte «tsii» i mørket, ispedd

en og annen måltrosts «tsik» i de samme flokkene. Disse fuglene trekker i ly av nattet mørket for ikke å bli tatt av rovfugl. På dagtid ser vi store skarer med gråtrost. Gråhegre har blitt en vanlig fugl langs kysten, også gjennom hele året forøvrig. Senhøstes kan man også se en og annen hegre stå å fiske i Engervannets nordende. I 1980-årene dukket det plutselig opp store mengder lomvi i Vestfjorden. Nedgang i sildebestanden i Nordsjøen førte til at de trakk inn i indre Oslofjord. Store ansamlinger av lomvi i fjorden har, gjerne i forbindelse med uvær, blåst lomvier inn i Oslo by og skapt større overskrifter i media og god debatt på forskjellige netttora på hvorfor dette skjer. Trolig er det overfiske og derpå følgende matmangel som er forklaringen da fuglene ofte er avmagret og dør her inne. En annen alkefugl, den morsomme og tillitsfulle, lille alkekongen å er også å se på fjorden i november.

Blåmeis, foto Morten Bergan

Desember:

Når det lir mot jul og snøen laver ned er det atter stille på fuglefronten. Omfattende foring i de tusen hjem og en rekke fuglenek settes opp for dompap og gulspurv. I skogen treffer vi på flaggspett og blandete meiseflokker. Fjorden ligger øde med små flokker av laksand og kvinand. Den mer sjeldne svartanda er også en hyppig gjest i fjorden. Et nytt år med nye muligheter starter opp.

Variasjoner over tid:

Det skjer stadig forandringer i fugleverdenen. Ett år kan det være et stort antall fugl av en art, et annet år kan det være langt færre. Flere fuglearter har forsvunnet fra Bærum fauna, mens andre har kommet til. Dette skyldes ofte menneskeskapte miljøforandringer. Hvitryggspett som forsvant som hekkefugl 1981 er et eksempel. Hvitryggspetten krever gamle, morkne trær for matsøk og til å hakke redehull i. Moderne skogsdrift har utryddet denne hakkespetten som en gang var vanlig på Østlandet. De øvrige spettebestandene er også blitt redusert og dermed forsvinner spettehullene som atter andre arter er avhengig av for å finne redehull. Perleugle, vendehals og den fargesprakende rødstjerten har f.eks. blitt sjeldne fugler. Den siste tiurleiken forsvant for så lenge siden som midt på 80-tallet og det var på grunn av hogst, en aktivitet som fortsetter den dag i dag. Spurvefuglen hortulan forsvant i 1950-årene. Gjøk høres stadig sjeldnere, det blir færre vadefugler på mudderstrendene og snart er det ikke lenger hekkende terner i bærumsskjærgården. Andre arter øker i antall; Plener og villalandskap gir gunstige vilkår for grønnfink, stillits, ringdue, skjære og kaie. Det siste tiåret har bestanden av den store og vakre

finkefuglen kjernebiter økt i antall, men da den gjør lite av seg, hører man den helst i form av et lite ”tikk” i det den flyr over. Tyrkerdue kom til landet i 1950-årene, men den ble aldri særlig vanlig i Bærum og bestanden er nå på retur igjen. Rosenfink kom østfra og etablerte seg plutselig i midten av 1970-årene, skjønt tallrik ble den aldri.

Hettemåka som hadde en voldsom ekspansjon til slutten av 1980-årene, har i indre Oslofjord igjen fått en knekk. Sammen med andre måkearter ser vi nå færre fugler i hekkekoloniene i Bærums skjærgård. En stor bestand av hettemåker beskytter som nevnt ender, sniper og gjess i hekketiden og beriker derfor artsmangfoldet. Tjeld har hekket i fjorden siden 1956 og bestanden er stabil. Den vakre gravanda har hekket her siden 1964, men også denne arten har blitt heller sjelden de siste år. Bestandene av de store måkene, sildemåke, svartbak og gråmåke, øker siden disse artene er matgeneralister og derfor kan nyttegjøre seg en rekke matkilder.

Introduserte arter som grågås og kanadagås etablerte seg omkring 1980 og de klarer seg godt i skjærgården. Kanadagås har havnet i miljøvernmyndighetenes søkelys, og det er etablert en egen handlingsplan for hvordan bestanden av kanadagås skal holdes nede. Dette har man lyktes med, men et tiår senere kom også slektningen hvitkinngås med en bestandsøkning. Fasan, kjent og kjær, er også opprinnelig satt ut i Norge. Først til nettopp Bærum i 1870-årene. Den er avhengig av milde vintre og foring, men nå synes fasanbestanden å nærme seg null. Trolig er biotopen den krever bygget ned med den kraftige fortettingen i jordbruks- og villalandskapet. Ærfuglens livrett er blåskjell, og Oslofjor-

den har nå blitt så ren at ærfuglens livrett vokser selv innenskjærs. Ærfuglen får derfor nok mat og har blitt et vanlig syn i bærumsskjærgården. Store ærfuglflokker i bølgene utenfor Bærum

er et praktfullt syn som vi tidligere måtte ut i havgapet for å oppleve. En art som ble vanligere i etterkrigstiden er rørsanger, som etablerte seg i Bærum som rugefugl i takrørskogen på Fornebu fra 1955 av. Trolig er det gjengroing av landskapet der det før beitet krøtter som er gunstig for denne arten. En annen innvandrer i takrørskogen er skjeggmeis. Den ble påtruffet våren 1992 i Storøykilen, og kilene på Fornebu er fortsatt det sikreste stedet å få oppleve arten som er kravstor på biotopvalg. Milde vintre har gitt stor overlevelse i den sørsvenske skjeggmeisbestanden, og det har ført til at noen har utvandret og funnet veien nordover. I 2010 ble det registrert en ny hekkeart i Norge da finkefuglen gulirisk ble påtruffet med unger på Haslum kirkegård. Mon tro om det er klimaendringer som er gunstig for denne mellom-europeiske fuglearten?

Med observasjonen av gulirisk på Haslum er det registrert ca 273 fuglearter i kommunen. I vår reise gjennom året «observerte» vi her langt under 100 arter. I årene fremover skulle det, med andre ord, være gode muligheter for å sette flere kryss i en personlig observasjonsliste for Bærum. Lykke til på turen.

Gråspurv hann, foto Morten Bergan

Er forutsetningen for dispensasjon fra markaloven for rehabilitering av skiløype og ny skiløype brutt?

Fylkesmannen har innvilget Bærum kommune dispensasjon fra markalovens § 5 som forbyr bygge- og anleggstiltak i marka. I Fylkesmannens brev til kommunen står det bl. a. at «Omsøkte omlegginger av løype og den nye løypetraséen vil i følge søknad ikke kreve sprengning, masseforflytning eller tilførsel av eksterne masser.»

Bildet viser med all mulig tydelighet at det er tilført eksterne masser og vi har fått opplyst at disse skal bli liggende og dekket over av stedegen masse. I tillegg skal det midt i traséen legges et fast grusdekke i 1–1,5 meters bredde som skal tjene som tursti fra p-plassen til Nedre Gupu, altså en sti i marka anlagt på fremmed masse.

A wooden sign with a red shield emblem and text in Norwegian, mounted on a tree trunk. The sign is dark brown with a white border. The text on the sign reads: "NATURMINNE" in large green letters, followed by "Dessblide fredet i medhold av lov om naturvern" and "MILJØVERNDEPARTEMENTET" in smaller black letters. The sign is secured with two metal screws.

hensynet til naturmangfoldet på stedet. Om denne endringen står det i forarbeidene til naturmangfoldloven, Ot.prp. nr. 52 (2008-2009) s. 457:

”Hva som anses å ha nevneverdig betydning for naturmangfoldet på stedet, må avgjøres konkret i den enkelte sak. Det kan f.eks. være treet i seg selv som er spesielt i forhold til de artene eller eksemplarene som ellers forekommer i området, eller treet kan ha en viktig funksjon for annet biologisk liv i området, f.eks. slik treet har for måltrost, eller som reirplass for en sjelden fugleart. Også hensynet til naturmangfoldet i kulturlandskapet vil være sentralt.”

Eik i tettbygd strøk.

Oppsummering

Som på så mange andre livsområder er forebyggende arbeid det viktigste for vern om trær i tettbygd strøk. Det vil derfor være viktig at interesseorganisasjoner og berørte parter engasjerer seg i lokalt planarbeid og gir forvaltningsmyndighetene innspill slik at det vedtas planbestemmelser til reguleringsplanene som verner om trærne. Når uenigheten om et bestemt tre først har oppstått, vil utgifter knyttet til tvisteløsningen fort komme ut av proporsjoner, der treet ender som den tapende part.

Anbefalt litteratur: Guro Hesner, *Treets rettsvern*, Miljøkrim 2007 nr 2/3 side 14-19.

Slåtte- og rakedugnad på Gjettumbråtan – 2012

Tekst og foto: Zsuzsa Fey, dugnadsansvarlig på Gjettumbråtan

Tre kvelder i slutten av juli arbeidet 15 personer (minst 3 ikke medlemmer av NiB og et medlem av Naturvernforbundet i Asker) til sammen 99 timer med slåttonn på Gjettumbråtan. Værvarselet var ikke optimalt, men ble likevel slåttevennlig og uten regn.

Det var mange dyktige slåttekarer og slåttedamer, og enga ble slått bedre enn noen gang før. Vi slo gresset og mjødurten helt ut til skogkantene, rundt restene av den gamle kjelleren som antagelig tilhørte husmannsplassen, og frem til den gamle hoppbakken.

Det hjalp veldig at vi hadde gode redskaper – våre tre nyinnkjøpte ljàer med østerrikske blad var veldig skarpe. Ikke bare redskapene, men også folkene var bedre teknisk rustet enn før - det var 4 personer som hadde vært på slåttekurset på Ryghsetra de siste 2 årene, i tillegg til folk som har lært å slå i sine yngre dager.

Mens noen slo gresset, jobbet andre med å rake det sammen og transportere det ut fra enga. Siste dagen jobbet en person med kantrydding.

Aldersspennet var større i år enn før: den yngste engasjerte medhjelperen var 11 år, mens den eldste var over 80.

Slåttedugnad Gjettumbråtan 2012 Alle er i sving

I år var vi heldige med dugnadstidspunktet: vi fant blomstrende breiflangre flere steder langs engas kant.

Kaffepauser hadde vi forøvrig hver dag – med hjemmebakke kaker, og både mandag og tirsdag kveld fikk vi besøk av grunneier Petter Emil Steen som var med på pausen.

Tusen takk for formidabel innsats og tre hyggelige kvelder på en av Bærums flotteste enger!

Og for de som har ikke vært med før: alle er velkomne, med eller uten ljà, rake, eller kake.

Bilder fra slåttedugnaden er lagt ut på NiBs Picasa webalbum: <https://picasaweb.google.com/110272802777427312704>

NiB feiret sine 40 år med et fagseminar om Vassdragsforvaltningen i Bærum

5. klasse Skui Skole fortalte og sang om sin elv, Isielva, foto Zsuzsa Fey

Av Bo Wingård

13. september arrangerte Naturvernforeningen i Bærum fagseminaret "Vassdragsforvaltningen i Bærum" – i anledning av vårt 40-års jubileum i 2012. 70 seminardeltakere fikk en fin gjennomgang av NiBs historie generelt og vassdragsforvaltningen i kommunen spesielt, og ble under paneldebatten oppmuntret av politikernes visjoner for en kommune der levende vassdrag skal være en naturlig del av bygda.

Bekkene i Bærum som ble borte ble utgitt av Naturvernforbundet i Bærum i 2000. Siden boligbyggingen tok fart på 1950-tallet har vi bygget ned så å si alt vi hadde av bekker og våtmarksområder i midtre og østre Bærum. Stabekken og Nadderudbekken er forsvunnet, og den levende bekken gjennom Bekkestua er også lagt i rør. NiB ivrer for at kommunen og utbyggerne skal åpne lukkede bekker, og vedta at åpne bekker skal forbli åpne. Vi vil ha kantsoner som gjør det mulig for fisk og andre akvatiske organismer å leve og reproducere seg. Vårt ønske er at fagseminaret skal være starten på en ny vassdragsbevissthet i Bærum.

Fagseminaret ble åpnet av elever fra 5. trinn på Skui skole som fortalte og sang om *sin* elv, Isielva, og viste en film om hva de hadde lært om livet i og langs elva. Under kyndig veiledning av lærer Siri Lundegaard hadde elevene levert inn en prosjektoppgave til skolekonkurransen Levende

Vassdrag. «Beskrivelse om og observasjoner og analyser fra Isielva» ble belønnet med første premie i sin gruppe under finalen i juni i Oslo Rådhus.

Ordfører Lisbeth Hammer Krog ønsket velkommen til fagseminaret, og understreket viktigheten av at NiB og andre frivillige organisasjoner engasjerer seg aktivt i kommunens liv.

NiBs 40-årige historie ble gjennomgått av styreleder Bjørn Kåre Salvesen under overskriften «Naturvernet gjennom seire og tap i en vekstkommune».

Tharan Fergus fra Vann- og avløpsetaten i Oslo kommune innledet fagseminaret med å fortelle om betydningen av åpne og levende vassdrag der folk bor. Ida Fossum Tønnesen, leder av Oslo Elveforum, ga et engasjert innblikk i hvordan man i Oslo har fått en stadig økende forståelse for hvor mye byens vassdrag betyr for befolkningen, og hvordan frivillige elvegrupper har bidratt til dette.

Generalsekretær Maren Esmark fra Naturvernforbundet og John Tibballs fra Lysakervassdragets Venner hilste jubilaranten, og understreket betydningen av at man kobler solid fagkunnskap med mye idealisme slik at man får konstruktive dialoger med utbyggere, grunneiere og kommunens administrasjon og politikere.

Panelet besto av kommunestyremedlem Anne Espelien

(FrP), varaordfører og leder av Planutvalget Ole Kristian Udnes (H), nestleder av Planutvalget Ole Andreas Lilloe Olsen (V) og varamedlem av Sektorutvalg for eiendom og administrasjon Per Arne Nyberg (AP). I tillegg deltok Ida Fossum Tønnessen og Taran Fergus. Haakon Thaulow fra NIVA var debattleder.

Udnes innledet debatten med å invitere Bærum Natur- og Friluftsråd til et møte i Planutvalget om fremtidige konstruktive samarbeidsformer. Vassdragsforvaltningen i Bærum kan karakteriseres som halvgod – sett i lys av nedgravingen av bekker og våtmarksområder i Bærum. Det er mye arbeid som må gjøres for å få bekkene opp i dagen igjen. Politikerne trenger mer *trøkk* og mer kunnskap fra NiB og andre miljøorganisasjoner. I 2014 skal det utarbeides ny kommuneplan for Bærum. Denne planen må ha med bestemmelser om at ingen bekker skal lukkes, og at lukkede bekker skal gjenåpnes.

Lilloe-Olsen fulgte opp betydningen av å gi politikerne nok *trøkk*. Venstre har programforpliktet seg til å åpne lukkede vassdrag, noe man må innse er en formidabel oppgave. I tillegg til at vassdragene er områder for liv og ferdsel, er de viktige kulturbærere fra virksomheter i eldre tider.

Nyberg var overrasket over å se at så å si alle bekker og våtmarksområder var gravet ned. Målet må være å åpne i det minste én bekk hvert år, da er man på vei til å få levende vassdrag der folk bor og ferdes.

Espelien ønsket seg også mer *trøkk* fra mange brukergrupper. Vern og bevaring må skje gjennom aktiv bruk av områdene. Dette gir økt interesse for friluftsliv og fiske. Det er også viktig å sette av flomområder og gode kantsoner langs vassdragene. Arbeidet som NiB gjør med å få skoler til å adoptere elvestrekninger er helt sentralt for å få barna til å bli gode ambassadører som vil ta vare på elver og bekker.

Paneldeltakerne med Udnes i spissen understreket vassdragenes helt spesielle rolle for kommunens naturmangfold. NiB må fortsette med å presse administrasjonen og politikerne, og samarbeide med utbyggere for gode løsninger.

Ordstyrer Thaulow konkluderte med at det er tverrpolitisk enighet om at Bærum gjennom en god vannforvaltning skal ha levende vassdrag. Om fem år kan vi ha et liknende fagseminar. Da vil vi vise et oppdatert kart med mange blå bekkestrekninger langs Stabekk, Bekkestubekken og Nadderudbekken. Og der Sandvikselva og Lysakerelva har gode gyte- og oppvekstvilkår for laks, sjørørret og lokale fiskestammer. Og der befolkningen bruker vassdragene i eget nærmiljø som rekreasjons- og friluftslivsområder.

«Bekkene i Bærum som ble borte», NiB 2000. Dette er et forenklet kart som viser hovedvassdragene. Blå farge er levende vassdrag, rød farge er lukkede og nedgravde vassdrag.

Spørsmålsprøven for god vassdragsforvaltning
Spørsmålsprøven til politikere, kommuneadministrasjonen, utbyggere og grunneierne.

Hår du skal utvikle eller behandle et tiltak nær elver, bekker, vann og våtmarksområder må du stille deg følgende spørsmål:	JÅ	NEI
1. Blir miljøtilstanden bedre?		
2. Blir det bedre vilkår for alt som lever i eller nær vann?		
3. Blir det bedre gyte- og oppvekstvilkår for fisk?		
4. Får vi en bredere kantsone langs elven/bekken/vannet?		
5. Får vi bedre tur- og rekreasjonsmuligheter i vassdraget?		

Hvis du svarer "nei" på ett eller flere spørsmål er det et dårlig tiltak. Vær en god vassdragsforvalter. Gjør Bærum bedre for våre etterkommere.

Naturvernforbundet i Bærum
Et bedre Bærum for våre etterkommere

Vannseminarets panel, foto Zsuzsa Fey

Botanisk undersøkelse på Gjettumbråtan

Tekst og foto: Zsuzsa Fey, nestleder i NiB og dugnadsansvarlig på Gjettumbråtan

Naturvernforbundet i Bærum har slått enga rundt den gamle husmannsplassen Gjettumbråtan i 15 år nå. Det har vært utført 2 botaniske (floristiske) undersøkelser på enga tidligere: en i 1998 og en i 2005. Vi i NiB ville se hvilken effekt har slåtten hatt på plantelivet i enga, derfor ønsket vi å utføre en ny botanisk undersøkelse i 2011. Vi har søkt om midler for dette i januar 2011, og vi fikk tilsagn – men den positive beskjeden kom så sent som i slutten av juli 2011, bare et par uker før slåtte-dugnaden. Ingen av de botanikerne vi kontaktet hadde mulighet til å komme på så kort varsel og vi måtte derfor vente til sommeren 2012.

I år gikk det bedre – botaniker Anders Often har utført den botaniske undersøkelsen en ettermiddag og kveld i midten av juni. Jeg var med for å lære og det ble en veldig spennende og lærerik ettermiddag der vi fant 129 forskjellige arter. I 1998 ble det funnet 64 arter og i 2005 ble det registrert 78 ulike arter. Det må nevnes at disse undersøkelsene var gjennomført på litt ulike tidspunkter på året, at somrene varierer fra år til år, og at forskjellige fagpersoner har gjort registreringene.

Konklusjonen er likevel klar: NiBs slåttedugnad har positiv virkning på enga og plantemangfoldet øker. Det er også kjent at en rekke insekter er avhengige av visse planter. Når antallet plantearter øker er det sannsynlig at også antallet insektsarter øker – dermed bidrar slåtten til enda større arts mangfold.

NiB ønsker å fortsette slåtten (og kantryddingen) også i årene som kommer. Hvis du har lyst til å bidra, enten ved å slå, rake, eller bake kake til dugnadsjengen: du er velkommen! Enga er takknemmelig uansett.

Grov nattviol

Naturvernforbundet i Bærum feiret 16. september 40 årsdagen med familiedag på Nedre Gupu der godt turvær og mange barnefamilier sørget for fin stemning. Det var pinnebrød og pølser på grillen, lek i skogen og naturquiz med Nøttekråkas lille turbok som premie. En bedre fødselsdag for NiB kunne vi ikke fått."

Foto: Bjørn Frodahl

NiBs styre 2012:

Fra venstre:

Finn Otto Kvillum, Bjørn
Kåre Salvesen – ny leder,
Björg Petra Brekke,
Geir Hågvar,
Aud Karlsrud,
Zsuzsa Fey – nestleder

Foto Björg Petra Brekke

Turer med Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus

Søndag 14. oktober: Høstens vakreste Rigmor-tur

Fremmøtested: Kadettangen i Sandvika Tid: 10.00–14.00

Pris: Voksne kr 150,- Ungdom 10–18 år kr 70,-

Barn under 10 gratis

Turleder: Svein Dale

Søndag 18. november: Skogens vinterfugler og -lyder

Fremmøtested: P-plassen på Steinsskogen Gravlund i Bærum

Tid: 10.00–14.00, Gratis

Turledere: Knut Arne Nygård, Rune Zakariassen

Husk
Grasrot-
andelen!

GRASROTANDELEN ✕
NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Organisasjonsnummer: 971258551

32774971258551

Returadresse:
Naturvernforbundet i Bærum
Pb. 252
1319 Bekkestua

B

